

Sanne Boswijk (red.): Protecting Human Dignity in Armed Conflict: Speeches and proceedings of the Conference on Occasion of the 140th Anniversary of the Netherlands Red Cross.

Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2008; 128 blz.; 30,- euro

ISBN 975-90-5850-368-8

Bij gewapende conflicten staat de menselijke waardigheid op het spel. Ter gelegenheid van zijn honderdveertig jarig bestaan hield Rode Kruis Nederland op 19 oktober 2007 een ééndaagse conferentie over dit onderwerp in het Haagse Vredespaleis. De weerslag van die bijeenkomst kent een veertiental auteurs uit binnen- en buitenland. Prinses Margriet sprak de openingsrede uit, Fabricio Guariglia concludeerde. Cees Brederveld, secretaris-generaal van Rode Kruis Nederland, schreef een voorwoord ter inleiding van de bundel. De conferentie doorliep drie fasen. In de eerste werd de ontwikkeling van het internationaal recht in gewapende conflicten onder de loep genomen. Centraal in inleidingen en discussie stond de vraag of het internationaal recht gezien moet worden als on-aantastbaar verheven recht, dan wel met beide benen op de grond staat en geacht moet worden op alle vitale vragen antwoord te geven. Bijna een herhaling van de eeuwenoude discussie omtrent het natuurrecht, zou men denken. De tweede zitting draaide om de verantwoordelijkheid van de strijdende partijen, een op Henri Dunant teruggaande woordenstrijd. Met het verschil dat wij tegenwoordig oorlogsmisdadigers voor het Internationale Strafhof kunnen slepen. En dus hopen dat dit een afschrikwekkende werking heeft. Terzijde: deze laatste dreiging kan ook vredessluitingen ondermijnen, zoals we onlangs zagen bij de mislukte ondertekening

van een vredesverdrag tussen Uganda en het Leger van de Heer. Hierop aansluitend: de derde zitting bezag de rol van andere betrokken partijen, waarbij de aloude spanning tussen vrede en gerechtigheid aan de orde kwam. Wat kennelijk niet voor het voetlicht kwam, is de synergie van deze antipoden: het te boven gaan van dit dilemma door op de toekomst gerichte samenwerking. Maar samenwerking is geen recht. (P.W.M.)

Andrea Naphegyi & Antoniya Stoyanova (red.): Netherlands Helsinki Committee Annual report 2007.

Den Haag; 89 blz. Te verkrijgen via het secretariaat. Ook online beschikbaar op <<http://www.nhc.nl/anrep.php>>

Het voornaamste streven van het *Netherlands Helsinki Committee* (NHC) is het bevorderen van de internationale en sociale rechtsorde, met als doel de algehele verwezenlijking van de mensenrechten, alsmede de ondersteuning van de activiteiten van internationale en nationale overheids- en particuliere organisaties die dit zelfde doel nastreven. De activiteiten van het NHC richten zich vooral op: 1 onderzoek, toezicht houden en lobbyen; 2 het uitbrengen van het kwartaalblad de *Helsinki Monitor*; en 3 het organiseren van programma's voor het verlenen van technische bijstand aan mensen van diverse pluimage, van advocaten tot gevangenispersoneel. Wanneer men de resultaten bekijkt van de projecten die in 2007 liepen, zijn er fraaie successen geboekt. Zo meldt het jaarverslag het onverwachte succes van het lange-termijnproject *Establishment of Children's Rights Protection and Monitoring Mechanisms on Local Level in Lithuania*. Het Litouwse ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft 600 nieuwe banen generereerd

voor maatschappelijk werkers, met de bedoeling gezinnen te ondersteunen waar kinderrechten gevaar lopen te worden geschonden. Het NHC richt zich echter niet uitsluitend op de situatie in andere landen; ook de situatie in Nederland wordt nauwlettend in de gaten gehouden. In een bijlage van het rapport wordt melding gemaakt van kwesties die in 2007 in Nederland speelden (of nog spelen) en die te maken hebben met diverse mensenrechten en fundamentele vrijheden (o.a. het recht op asiel, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van religie, discriminatie van vrouwen en homoseksuelen). Zo wordt er melding gemaakt van de schrijnende situatie waarin sommige alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) zich bevinden. Wanneer de leeftijd van deze minderjarigen niet bekend is, worden ze langdurig vastgezet en in afzondering gehouden. Dit om (lichamelijk) onderzoek omtrent de vaststelling van hun leeftijd mogelijk te maken. Daarnaast is het voor deze kwetsbare groep niet eenvoudig om een verblijfsvergunning te krijgen; de voorwaarden zijn streng. Ook wordt aandacht besteed aan de positie van arbeiders uit de 'nieuwe' EU-lidstaten, Polen, Bulgarije en Roemenië. Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft erkend dat de leefomstandigheden van sommige van deze arbeidsmigranten verre van ideaal zijn, maar hij is van mening dat het hier gaat om een verantwoordelijkheid van de werkgevers. Verder gaat het rapport in op Geert Wilders, die in 2007 een verbod op de Koran suggereerde; Ehsan Jami, die vanwege zijn kritiek op de islam in augustus van hetzelfde jaar in zijn eigen woonplaats was aangevallen; en Ayaan Hirsi Ali, wier door de staat gesubsidieerde beveiliging in oktober 2007 stopte. (M.d.L.)

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg. Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door drs Paul Meerts (P.W.M.), als consultant verbonden aan Instituut Clingendael; Marit de Lange (M.d.L.), studente geschiedenis en Slavische talen aan de Rijksuniversiteit Groningen, en thans als stagiaire verbonden aan het redactiebureau van de *Internationale Spectator*; drs. G.J. Telkamp (G.J.T.); en door Fenna van den Burg (F.v.d.B.).

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website: www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

Craig Unger: De ondergang van de familie Bush.

Amsterdam: Mets & Schilt, 2008; 488 blz.; 29,90 euro; ISBN: 978-90-5330-599-7

De auteur beschrijft de totstandkoming van het Amerikaanse besluit tot de oorlog in Irak. De basis van dit besluit is volgens hem al tientallen jaren eerder gelegd door een geheim verbond tussen neoconservatieve beleidsmakers en christelijk rechts. Het boek begint met een beschrijving van de verhouding tussen George H.W. Bush en zijn zoon George W. Bush; verder in het boek voor het gemak aangeduid als respectievelijk Bush 41 en Bush 43 (naar de volgorde van hun presidentschap). Bush 43 blijkt vaak fundamenteel andere opvattingen te hebben dan zijn vader en 'op een dieper niveau belichaamden vader en zoon twee lijnrecht tegenover elkaar gestelde krachten binnen de Amerikaanse samenleving'. Bush 41 was een 'realist en pragmaticus', terwijl Bush 43 'een radicale evangelisch christen [is] die zijn visioen op Amerika's exceptionalisme tot de wet wilde verheffen'. Volgens de auteur zijn de hedendaagse vijanden van de moderne samenleving niet militante islamisten, maar christelijke fundamentalisten en hun neoconservatieve bondgenoten. Deze wisten uiteindelijk zoveel invloed te verwerven, dat zij met de verkiezing van Bush 43 voor het eerst in de Amerikaanse geschiedenis een lid uit eigen gelederen president zagen worden. Verderop wordt beschreven hoe het neoconservatisme is ontstaan en hoe de aanhangers ervan geleidelijk meer macht wisten te verwerven in de politiek. Ook de opkomst van christelijk rechts wordt uitvoerig beschreven: hoe deze beweging gepolitiseerd raakte na de zaak *Roe versus Wade* (1973), waarin het Hoogerechtshof bepaalde dat

de meeste wetten tegen abortus het grondwettelijk recht op privacy schonden. Neoconservatieven voelden er in eerste instantie weinig voor Bush 43 te steunen in zijn streven naar het presidentschap, omdat zij aanhangers zijn van interventionisme. Bush 41 had tijdens de Golfoorlog van 1991 immers besloten Saddam Hoessein niet ten val te brengen. Pas toen neoconservatieven in de gaten kregen dat Bush 43 niet iemand was die per definitie het beleid van zijn vader zou overnemen, werd hij voor hen interessant. Daarnaast lukte het Bush 43 christelijk rechts van zijn capaciteiten te overtuigen. Dit alles leverde hem het presidentschap op. Met 9/11 diende zich een gouden kans aan voor de neoconservatieven. Ze wisten de Amerikaanse burger ervan te overtuigen dat Saddam achter de aanslagen op de Twin Towers zat. Het boek beschrijft gedetailleerd de gebeurtenissen vanaf 9/11 tot en met de oorlog in Irak. De veronderstelde massavernietigingswapens werden nooit gevonden en langzamerhand keerde de Amerikaanse publieke opinie zich tegen het beleid van Bush 43. De steun van de bevolking voor deze president en zijn beleid bereikte een dramatisch dieptepunt. De titel van het boek wordt duidelijk wanneer de auteur concludeert dat 'Bush 43 erin geslaagd was de erfenis van zijn vader te vernietigen'. Met de uitslag van 4 november 2008 lijkt de familie-Bush politiek uitgespeeld. (M.d.L.)

Joseph S. Nye Jr.: The powers to Lead.
Oxford: Oxford University Press; 2008; xiii + 226 blz.; 17,90 euro
ISBN 978-0-19-533562-0

Leiderschap, aldus Nye, impliceert het uitoefenen van macht. Hetgeen overigens niet betekent dat elke vorm van machtsuitoefening een voorbeeld

is van leiderschap. Leiderschap is een kunst, geen wetenschap. Het is een sociale relatie tussen drie 'sleutelcomponenten': leider, volgelingen en de context waarbinnen en de omstandigheden waaronder het leiderschap wordt uitgeoefend. Nye onderwerpt al deze componenten aan een analyse, die wordt gestaafd door de wijze waarop leiderschap onder diverse omstandigheden, in heden en verleden, in de praktijk vorm kreeg. Tevens wordt nagegaan hoe die componenten, in talloze gevallen die de auteur aanhaalt, met elkaar waren verbonden. Nye onderscheidt 'harde' en 'zachte' vormen van machtsuitoefening, met de daarbij behorende 'skills'. 'Hard power' (bijvoorbeeld de toepassing van militaire middelen) is autoritair en dwingt af. 'Soft power' maakt gebruik van 'skills' als politieke en diplomatieke middelen en overreding. In een slothoofdstuk gaat de auteur o.m. in op de vraag wat moet worden verstaan onder goed en slecht leiderschap. Volgens Nye zijn de meest effectieve leiders diegenen die een combinatie van harde en zachte 'skills' bij hun machtsuitoefening hanteren; een combinatie die kan verschillen al naar gelang de omstandigheden en de context waarin de macht moet worden aangewend. Maar een 'goed' leider is niet alleen effectief, hij bekommert zich tevens over de ethiek van zijn optreden. Enerzijds is er de effectiviteit, die inhoudt dat men naar een evenwicht van realisme en risico dient te streven, dat men naar de *efficiency* van de middelen en het te bereiken doel kijkt, en dat men succes zoekt bij het bereiken van de doelstellingen. Anderzijds, waar het de ethiek van de gebruikte middelen betreft, komen veel moeilijker te omschrijven noties aan bod, zoals de 'waarde' van de intenties en van doeleinden waarnaar men streeft, de 'kwaliteit' van de gebruikte middelen en het

bereiken van goede resultaten zowel voor de 'in-group' als voor 'outsiders'. De studie van Nye, die zowel van de regering-Carter als van de regering-Clinton deel uitmaakte, is voorzien van een uitgebreide bibliografie en index. (F.v.d.B.)

Wolfgang H. Lorig & Mario Hirsch (Hrsg.): Das politische System Luxemburgs. Eine Einführung.

Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008; 385 blz.; 24,90 euro
ISBN 978-3-531-14182-4

Duitse, Franse en Luxemburgse wetenschapslieden, alsmede politici, journalisten en diplomaten afkomstig uit Luxemburg en 'Brussel', werkten aan deze lijvige bundel mee. In vijf delen en 18 essays worden 'Geschichte und Gesellschaft, Politische Institutionen und Prozesse, Parteien, Politische Partizipation und Medien, Wirtschafts Arbeitsmarkt- und Regionalpolitik' alsmede de verhouding tot de EU van de pionierlidstaat Luxemburg doorgelicht. De historische ontwikkeling van dit kleine, politiek stabiele Groothertogdom, met zijn 450.000 inwoners, zijn politieke partijen, staatkundige vormgeving, zijn economische en financiële structuur, zijn betekenis voor de Europese integratie en zijn mogelijk toekomstige rol komen daarbij onder meer aan bod. In het essay gewijd aan de ontwikkeling van Luxemburgs Europapolitiek treft men een paragraaf aan over de Benelux en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (blz. 313-316). De Benelux toont duidelijk aan, aldus de auteur Jean-Marie Majerus ('détaché au centre d'études et de recherches européennes Robert Schuman, Luxemburg), welke moeilijkheden er verbonden zijn aan de overgang van een tolunie naar een economische gemeenschap. 'Trotzdem gilt gerade die

Benelux-Union vielen Beobachtern als nachahmenswertes Beispiel'. In een separaat opstel getiteld 'Luxemburg und die Groszregion SaarLorLux' wordt de grensoverschrijdende samenwerking in de zogenaamde 'vierlandenhoek', tussen Luxemburg, Frankrijk, Duitsland en België behandeld. Elk artikel gaat vergezeld van een uitgebreide literatuurlijst. Dr. Wolfgang Lorig is Professor für Politikwissenschaft, Akademischer Direktor, Universität Trier; Mario Hirsch is Direktor am Institut Pierre Werner, Luxemburg. (F.v.d.B.)

John Pontifex & John Newton: Persecuted and Forgotten? A report on Christians oppressed for their Faith 2007/2008.

's-Hertogenbosch: Kerk in Nood / Oostpriesterhulp (Aid to the Church in Need), 2008. 112 blz. Voor toezending info@kerkinnood.nl
ISBN 978-90-78663-07-2

Uit dit rapport van een internationale katholieke hulporganisatie, gepubliceerd door haar Nederlandse tak, die zich oorspronkelijk alleen op de situatie achter het IJzeren Gordijn en het Bamboe Gordijn richtte, blijkt dat de vervolging van christenen in vier van de vijf continenten de laatste twee jaar sterk is toegenomen. In ten minste 17 van de dertig onderzochte landen valt een dramatische toename van geweld en intimidatie te constateren tegen allerlei christelijke groeperingen, organisaties en individuen. Christenen worden steeds vaker als vertegenwoordigers van westers imperialisme afgeschilderd, terwijl ze in bijvoorbeeld Irak, Egypte, Israël en Palestina al zo'n twee millennia hun habitat hebben. Dit rapport omvat minirapportjes, met noten verantwoord, over zo'n dertig landen, van Algerije via Cuba en Rusland tot

Zimbabwe, gelardeerd met een aantal portretten van geestelijk leiders. (G.J.T.)